

ALAIN TEISTER, THEATERSCHRIJVER

Frank Flippe

Alain Teister (1932-1979) is vooral bekend door zijn werk als beeldend kunstenaar, zoals zijn vaak geëxposeerde 'Zevenluik' of zijn expressionistisch aandoende kruizen. Als dichter/schrijver zullen velen hem kennen van de bundels *De Huisgod Spreekt* of de roman *Mijn pappie is enkel een foto*. Minder bekend is dat Alain Teister een tamelijk uitgebreid theateroeuvre naliet. Slechts een deel daarvan is uitgevoerd. Van dit uitgebreide oeuvre is slechts een fractie gearchiveerd en in kaart gebracht. Zo zijn er cabarettteksten, hoorspelen, filmscripts, toneelstukken, decorstukken en kostuumontwerpen van Teister. Er is zelfs een operalibretto. De bronnen bevinden zich op diverse plaatsen: bij particulieren en het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum in Den Haag.

Achtergrond

Om het werk van Alain Teister, pseudoniem van Jacques Boersma, te begrijpen moet men zijn achtergrond kennen. Hij groeide op in een katholiek Amsterdams milieu, met een strenge vader en een "traditionele moeder". Over deze periode is weinig bekend, maar vast staat dat hij als adolescent volkomen brak met het geloof en droomde van een kunstenaarsbestaan.

Teister poseerde graag gezeten op een grafzerk, een glas wijn in de hand, dichtertlijk toostend op de vergankelijkheid. Gesoigneerd en met welluidende, deftige stem, het haar zwierig langs het hoofd en met een koket wegwerpgebaartje zijn woorden relativerend. Een alcoholicus en melancholicus met een weemoedige glimlach en een sonore stem waar veel vrouwen voor vielen. Teister koesterde zich in alle soorten van waardering en was diep gegriefd als die soms uitbleef. Dat gebeurde eind jaren zeventig, toen Theo Sontrop – zijn vroegere vriend en in die jaren redacteur bij uitgeverij De Arbeiderspers – zijn roman *Koude Perziken* weigerde. Dit boek beschrijft onder andere Teisters theatertijd bij De Engelenbak.

Utrecht

Begin jaren vijftig trok Teister naar Utrecht. Daar ontmoette hij gelijkgestemde zielen als William (nu Dirkje) Kuik, Peter Vos, Jan Emmens en Theo Sontrop. Zij waren zowel grafisch als literair actief en zetten zich af tegen de heersende kunstopvattingen door te pleiten voor ambachtelijkheid. Peter Vos, net als Teister katholieke van afkomst, noemde hetatholicisme voor een beeldend kunstenaar een prachtige vooropleiding. In een oude katholieke kerk werd je volgens hem al jong geconfronteerd met fantasievolle, soms bizar aandoende afbeeldingen zoals die van de heilige

Sebastiaan die doorzeefd is met pijlen. Je maakte er meteen kennis met het surrealisme, zoals Peter Vos het uitdrukte. En volgens Kuik was een kunstenaar per definitie iemand aan de rand van de samenleving. Zonder die afstand mis je de noodzakelijke vrijheid die nodig is om ware kunst te scheppen. Net als Kuik paarde Teister galgenhumor aan een fascinatie voor dood en verval. In 1962 werd door Kuik, Joop Moesman en Teister het Grafisch Gezelschap De Luis opgericht. Teister woonde twintig jaar in Utrecht. Met de stad had hij een haat-liefdeverhouding. Toen hij veertig was ging hij terug naar Amsterdam, waar hij op zevenenveertigjarige leeftijd overleed.

In Utrecht kwam Teister artistiek tot bloei en theater hoorde daar van meet af aan bij. Een van de eerste groepen aan wie hij in die eerste periode teksten leverde was de toneelvereniging van het Utrechtsch Studenten Corps (USC). Destijds was de Utrechtse Studenten Tooneel Vereniging (USTV) toonaangevend in Nederland. Studententoneel vormde toen de enige brug tussen amateurtoneel en het professioneel theater, waar de improvisatie zo goed als geheel was uitgestorven. De Haagsche Comedie met haar vooroorlogse, verouderde stijl opvattingen gaf de toon aan. Het USTV maakte als eerste bekrompen geestelijken en andere openbare sprekers belachelijk en leende graag zijn oor aan de non-conformist Teister. Hij schreef voor hen de stukken 'Erotisch Schimmenspel' en 'Het bezoek van mevrouw Mirabeau of de Kamerheer en de Droomduiding'. Droomduiding' (zie afb. kleurkatern). Het laatstgenoemde stuk gaat over een prelaat die wordt geplaagd door erotische dromen die zijn toekomst voorspellen. Uiteindelijk verliest hij het zicht op de werkelijkheid en wordt hij gek. Het stuk is een persiflage op hetatholicisme, in een tijd dat het USTV ook een voorloper van het Wim Sonneveld-personage Frater Venantius op de planken bracht.

Tiran

In de jaren zestig schreef Teister ook cabarettteksten, vooral voor Don Quishocking. Deze groep speelde zijn aan Gerard Reve en Piet Paaltjens refererende lied 'Lieve jongen' en een hilarisch stuk over partnerruil. Eind jaren zestig leerde Teister de Amsterdamse regisseur en dramaturg Fons Eickholt kennen, die in Utrecht les gaf aan de Academie voor Expressie door Woord en Gebaar. Op instigatie van Eickholt kon Alain Teister daar een leegstaand leslokaal betrekken om het 'Zevenluik' te maken.

Eickholt richtte in die tijd het Documentair Aktueel Theater (DAT) in Amsterdam op. DAT maakte toneel op basis van actuele politieke items en gebeurtenissen, zoals de Vietnam-oorlog en het regime van Fidel

Castro. In Amsterdam maakten Teister en Eickholt in het begin *environments of happenings*, zoals dat destijds heette. Een *happening* in de Melkweg ging over sterven. Ze gebruikten een graf met knollen, kisten en een 'monopoly met de dood'. Teister maakte er een filmpje bij met een kat, waarin hij in zijn streepjespyjama in een ouderwets bed lag. Een ander *environment* ging over manipulaties, met een verleidingsscène uit het leven van Richard III. Een van Teisters eerste stukken voor DAT, vermoedelijk in 1969, ging over de *Jesus-movement*. Het avondvullende stuk in twee bedrijven 'En Jezus stierf op Golgotha, wiedewiedewiet tsjang boem' was een scherpe kritiek op fundamentele christelijke uitgangspunten: God laat zijn zoon elk paasfeest opnieuw herrijzen. Teister ziet God hier als een nietsontziende tiran die zijn zoon offert. Tegelijkertijd citeert hij met graagte fraaie bijbelse poëzie over rinkelende cimbalen en engelen. Kort na de opvoering van dit toneelstuk verhuisde Teister naar Amsterdam. Daar werd Eickholt en DAT pas echt een katalysator voor Teisters talent. Uiteindelijk lijkt het merendeel van Teisters dramateksten in Amsterdam te zijn ontstaan. Veel werk werd uitgevoerd in theater De Engelenbak, destijds het hoofdstedelijke podium voor experimenteel theater. Eickholt werd er artistiek directeur, Teister raakte er bevriend met verscheidene acteurs, waaronder Jacques Commandeur. Het werd een tweede huis voor hem, net als dat van Eickholt aan de Amstel en café 't Hoekje aan de Rechtboomsloot, waar een vriendin van hem in de buurt woonde. Teister verbleef vrijwel continu op een van deze drie adressen.

Alcoholverslaving

Fons Eickholt bracht Teister in contact met allerlei mediafiguren, waarna Teister voor *Vrij Nederland* ging werken, net als zijn Luis-vriend Peter Vos. Wekelijks verschenen rijmen waarin hij actualiteiten op de hak nam, de zogenaamde 'Teister-kwatrijnen'. In deze periode maakte hij diverse radioprogramma's met Eickholt, zoals door Teister uitgesproken reisbrieven voor de KRO, een NCRV-documentaire over de oorlog, een operalibretto, tien eenakters, ongeveer evenveel hoorspelen en een filmscenario. Veel ervan zette hij in de kleine uurtjes op papier, vaak na langdurige alcoholconsumptie en urenlange flippersessies in cafés. Teister, spotlichtjes in de ogen, liet in gezelschap zijn gedachten de vrije loop. Hij strooide kwistig met tijd en talenten. Op een gegeven moment ging de agenda regeren, maar Teister had altijd tijd. Hij kwam afspraken niet na en stond open voor onverwachte ontwikkelingen. Opdrachtgevers werden regelmatig ongeduldig en vroegen dan of Teister alvast een voorzetje wilde geven. 'Als ik het ga vertellen, hoeft ik het niet meer op te schrijven,' zei Teister dan. Het niet nakomen van afspraken, zijn desinteresse in deadlines en zijn drankgebruik keerden zich uiteindelijk tegen

hem. *Vrij Nederland* ontsloeg hem als commentator, De Engelenbak als toneelschrijver en *Het Vaderland* als theaterrecensent. Hoewel hij een groot deel van zijn leven zorgeloos had doorgebracht, werd hij zich in zijn laatste jaren, geplaagd door een leverkwaal, pijnlijk bewust van het dreigende einde. Waar hij vroeger met de dood 'speelde' werd nu 'die angst [voor de dood] vrij reëel,' zei hij in een interview, 'en dat heeft een ontzaglijke invloed op mijn schilderkunst. Meer dan vroeger is mijn probleem, er uit zien te halen wat er in zit. Dit maakt mij op voorhand begerig om te werken. Het besef van het naderend einde geeft mij veel energie.' Godsdienstig was hij allang niet meer: 'God mist een wil of landingsgestel. En de dood is niet heroïsch, de dood is rotzooi.'

Teister, wiens alcoholverslaving tot zijn ondergang leidde, dronk naar eigen zeggen 'gewoon voor de gezelligheid'. Na een ziekenhuisopname hadden artsen hem op het hart gedrukt dat hij nooit meer mocht drinken. Dat ging twee jaar goed, daarna begon hij weer. Het einde naderde met rasse schreden. In die tijd huwde hij een Italiaanse, had een barokke bruiloft en betrok een landhuis ten zuiden van Napels, dat hij van binnen prachtig beschilderde. Met zijn vrouw woonde Teister afwisselend in Italië en in zijn Amsterdamse appartement in de Indische Buurt. In die Indische Buurt is hij op een avond in de armen van zijn ontroostbare vrouw gestorven.

Dit artikel is tot stand gekomen met medewerking van Fons Eickholt

Onvolledig overzicht van Alain Teisters theaterwerk, voor zover niet genoemd in de tekst:

Eenakters

- *De ziekte van Parkinson* (diverse vertalingen)
- *De paarse weduwe* (over de oude Walletjes)
- *Rood paleis* (naar F. Bordewijks roman uit 1936, over een bordeel op de Palinggracht)
- *Liever geen bloemen*
- *De armen van het dorp*
- *A shoe for the poor* (toegang op inleveren van een schoen)
- *Hee coloradokever, zei de boer tegen de bewindsman*

Hoorspelen

- *Cultuur is beter dan maandag*
- *Het verhaal van de verloren zoon*
- *De held van het eiland*

Poppenspel

- *De wonderbaarlijke waargebeurde ontsnapping van de heer P.* (met tekeningen van Peter Vos)

Operalibretto

- *Verboden inrij* (1967)

Filmscenario

- *De C.*

Peter Vos en Jacques Boersma aan het biljarten 'Bij Arie Op de Brug' (café Postiljon op de Gaardbrug) in het begin van de jaren zestig. Particuliere collectie.

Alain Teister, ca 1972.